

Dysleksja

Dysleksja rozwojowa

- Specyficzne trudności w uczeniu się czytania, najczęściej powiązane z trudnościami w opanowaniu poprawnej pisowni.
- Dys- oznacza trudność, niemożność,
- Specyficzne – oznacza, że dotyczą tylko tej umiejętności, przy zachowaniu ogólnej sprawności umysłowej,
- rozwojowa – w odróżnieniu od nabytej,

Częstość występowania dysleksji

- Wyniki badań statystycznych mówią że w każdej klasie około 10-16% dzieci ma specyficzne trudności w czytaniu i pisaniu o umiarkowanym nasileniu, a około 4% poważne trudności w tym zakresie (głęboka dysleksja rozwojowa).
- Częściej dysleksję obserwuje się u chłopców

Typy dysleksji:

- **dysleksja typu wzrokowego**, u podłoża leżą zaburzenia percepcji i pamięci wzrokowej powiązane z zaburzeniami koordynacji wzrokowo-ruchowej i ruchowo–przestrzennej;
- **dysleksja typu słuchowego** uwarunkowana zaburzeniami percepcji i pamięci słuchowej dźwięków mowy, najczęściej powiązana z zaburzeniami funkcji językowych;
- **dysleksja integracyjna**- poszczególne funkcje nie wykazują zakłóceń, natomiast zaburzona jest koordynacja, czyli występują zaburzenia integracji percepcyjno-motorycznej;
- **dysleksja typu mieszanego**, gdy występują jednocześnie zaburzenia w percepcji i pamięci słuchowej, pamięci i percepcji wzrokowej, wyobraźni przestrzennej;

Odmiany dysleksji:

- **dysleksja** – termin stosowanym także w węższym znaczeniu, do specyficznych trudności w czytaniu;
 - **dysortografia** – specyficzne trudności w pisaniu, przejawiające się popełnianiem różnego typu błędów, w tym ortograficznych, mimo znajomości zasad poprawnej pisowni;
 - **dysgrafia** – zniekształcenia strony graficznej pisma – brzydkie, niekaligraficzne pismo;
 - **dyskalkulia** – specyficzne trudności w rozwiązywaniu najprostszych nawet zadań matematycznych, np. trudności w dodawaniu czy mnożeniu;
-

Przyczyny dysleksji:

- **koncepcja genetyczna** - czynnikiem patogennym są geny przekazywane z pokolenia na pokolenie, dotyczy od 20% do 30% dyslektyków, poszukuje się "genu dysleksji".
- **koncepcja organiczna** – mikrouszkodzenia centralnego (ośrodkowego) układu nerwowego, nabyte w różnych okresach rozwoju, a zwłaszcza w okresie płodowym, okołoporodowym lub w bardzo wczesnym dzieciństwie. Koncepcja organiczna jest jedną z najbardziej rozpowszechnionych w Polsce.
- **koncepte neurofizjologiczne** - dominacji mózgowej. Niektórzy autorzy wiążą trudności z opanowaniem umiejętności czytania i pisanie z brakiem ukształtowania dominacji jednej lub drugiej półkuli mózgowej.
- **błędy dydaktyczne**, brak opanowania podstawowych, elementarnych technik czytania i pisanie
- **zaburzenia emocjonalne** - spowodowanych przez lęk i stres, urazy psychiczne, co potwierdza częste współwystępowanie zaburzeń rozwoju uczuciowego z trudnościami w czytaniu i pisaniu
- **zaburzenia tempa, rytmu i dynamiki rozwoju psychoruchowego**
- **Nie ustalono jednej przyczyny dysleksji**

Diagnoza dysleksji

- pełne badanie psychologiczne, z wywiadem dotyczącym całego dotychczasowego życia, rozwoju dziecka, w którym opisuje się szczegółowo występujące problemy szkolne. Dokonuje się badania poziomu intelektualnego dziecka oraz rozwoju funkcji percepcyjnych.
 - badanie pedagogiczne - poziom opanowania przez dziecko technik szkolnych i poziom wiadomości na danym etapie edukacyjnym,
 - badanie logopedyczne w celu stwierdzenia ewentualnych nieprawidłowości w rozwoju mowy.
-

Diagnoza dysleksji

- konieczne jest wykluczenie schorzeń organicznych (neurologicznych);
- rozpoznanie dysleksji jest możliwe wyłącznie u osób w normie intelektualnej,
- rozpoznanie **ryzyka dysleksji** powinno nastąpić na samym początku edukacji, diagnoza **dysleksji** natomiast po klasie III szkoły podstawowej;
- rozpoznanie dysleksji można postawić po co najmniej kilkumiesięcznych intensywnych ćwiczeniach korekcyjno – kompensacyjnych (zorganizowanych przez poradnię psychologiczno-pedagogiczne lub na terenie szkoły) – by wykluczyć opiniowanie o dysleksji u kogoś, kto ma problemy z pisaniem i czytaniem ma w wyniku zaniedbań środowiskowych;
- opinię o dysleksji wydaje się obecnie na etapie klas IV-VI i dokument ten jest ważny na wszystkich etapach edukacji;
- opinia o dysleksji zobowiązuje szkołę do dostosowania wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb ucznia, jak również do zastosowania zmodyfikowanych kryteriów oceny (również na egzaminie maturalnym obecnie z języka polskiego i języka obcego nowożytnego) pod warunkiem wykonywania przez ucznia zaleconych mu ćwiczeń (zorganizowanych przez np. poradnię psychologiczno-pedagogiczne lub na terenie szkoły).

Wiek niemowlęcy i poniemowlęcy - objawy „ryzyka dysleksji”

- opóźniony rozwój ruchowy (słabo lub w ogóle nie raczkują, późno zaczynają chodzić, trudności z utrzymaniem równowagi, obniżone napięcie mięśniowe)
 - mała sprawność ruchowa (mało zręczne, nieporadne w samoobsłudze)
 - opóźniony rozwój mowy (później wypowiadają pierwsze słowa, problemy z budowaniem zdań)
 - dłuższe utrzymywanie się pierwotnych odruchów wrodzonych
-

Wiek przedszkolny 3-5 lat - objawy „ryzyka dysleksji”

- opóźniony rozwój ruchowy
 - mała sprawność ruchowa całego ciała, a szczególnie rąk (słabo biega, trudności w utrzymaniu równowagi, zapinaniu guzików, nawlekaniu koralików, trzymaniu kredki)
 - słaba koordynacja wzrokowo-ruchowa opóźniony rozwój mowy
 - zaburzenia postrzegania wzrokowego i pamięci wzrokowej
-

Wiek 6-7 lat (klasa 0)

- trudności z wymową
- trudności w zapamiętywaniu wierszyków i piosenek
- trudności w odróżnianiu podobnych głosek, wydzielaniu i łączeniu sylab
- trudności w wyróżnianiu elementów z całości
- trudności orientacji w czasie (pory roku, dnia, godziny)
- trudności w rysowaniu i odtwarzaniu figur oraz wzorów
- wadliwa wymowa (przekręcanie, przestawianie, notoryczne błędy gramatyczne)
- trudności w nauce czytania
- brak lateralizacji (oburęczność, mylenie prawej i lewej ręki)
- mała sprawność manualna (wiązanie sznurowadeł, trzymanie nożyczek, sztuczków)
- opóźnienie orientacji w schemacie ciała

Wiek wczesnoszkolny I-III klasa

- utrzymywanie się i pogłębianie powyższych trudności
- mała sprawność ruchowa (nie potrafi jeździć na dwukołowym rowerze, łyżwach, nartach, problemy z samoobsługą)
- utrzymująca się oburęczność
- zaburzenia koordynacji czynności ręki i oka
- trudności w zapamiętywaniu nazw, dat, liczb, tabliczki mnożenia
- mylenie liter
- opuszczanie, przestawianie, dodawanie liter i sylab
- trudności z pisownią
- brzydkie pismo i rysunek

Wiek starszy szkolny (powyżej klasy IV i szkoła średnia)

- stopniowe zmniejszanie się lub ustępowanie trudności w czytaniu
 - ograniczanie się trudności w pisaniu często tylko do dużej ilości błędów ortograficznych i brzydkiego pisma
 - uogólnianie się trudności szkolnych na inne przedmioty nauczania
 - trudności w nauce języków obcych
-

Objawy dysleksji rozwojowej w pisaniu

- trudności z utrzymaniem pisma w liniaturze zeszytu
- trudności w przepisywaniu
- trudności w pisaniu ze słuchu
- mylenie liter **b-p, d-b, d-g, u-n, m-w, n-w** (inwersja statyczna) **s-z, dz-c, sz-s, o-a, ł-l,**
- trudności w pisaniu wyrazów ze zmiękczeniami, dwuznakami, głoskami tracącymi dźwięczność
- nieróżnicowanie **ę-en-e, ą-om**
- opuszczanie drobnych elementów liter, gubienie liter, opuszczanie końcówek i części wyrazów
- opuszczanie litery **y**
- przestawianie liter w wyrazach (inwersja dynamiczna)
- przestawianie szyku dyktowanych wyrazów
- błędy ortograficzne wynikające ze słabszej pamięci wzrokowej
- zniekształcanie graficznej strony pisma
- wolne tempo pisania
- niewłaściwe stosowanie małych i wielkich liter
- trudności w różnicowaniu wyrazów podobnie brzmiących (np. bułka – półka)
- złe rozmieszczenie pracy pisemnej w przestrzeni
- brak lub niewłaściwe stosowanie interpunkcji

Objawy dysleksji rozwojowej w czytaniu

- wolne tempo, niepewne, "wymęczone"
- błędy w czytaniu: zamiana liter, opuszczanie liter, zamiana brzmienia, nieprawidłowe odczytywanie całych wyrazów
- trudności we właściwej intonacji czytanej treści – zbytnia koncentracja na technice obniża rozumienie czytanej treści
- rozpoznawanie napisów po cechach przypadkowych – zgadywanie
- opuszczanie linii lub odczytanie jej ponownie, gubienie miejsca czytania
- opuszczanie całego wiersza
- zmiana kolejności liter i wyrazów
- przestawianie liter w wyrazie, co zmienia jego sens
- niechęć do czytania, zwłaszcza głośnego
- trudności w dzieleniu dłuższych wyrazów na sylaby i syntezie sylab
- trudności w wyszukaniu najistotniejszej myśli w tekście
- tzw. hiperrleksja: czytanie płynne, w dobrym tempie, bezbłędne, jednak bez rozumienia treści

Trudności występujące w nauce innych przedmiotów

- trudności w rysowaniu jako czynności – trudności w rozplanowaniu rysunku, zbyt silny lub zbyt słaby nacisk ołówka, zmiany kierunku w rysunkach (błędny kierunek odwzorowywania)
- trudności w nauce języków obcych, które cechuje znaczna rozbieżność między wymową a pisownią wyrazów – objawy takie jak w języku polskim
- trudności w uczeniu się pamięciowym – tabliczka mnożenia, nauka wierszy, ciągi słowne
- trudności w nauce geografii – utrudnione czytanie mapy, niewłaściwa orientacja w stronach świata
- trudności w nauce geometrii – zmiany kierunku w rysunkach geometrycznych, zakłócenia orientacji i wyobraźni przestrzennej, trudności w rozumieniu pojęć geometrycznych (utrudnione przyswajanie werbalne)
- trudności występujące na lekcjach wychowania fizycznego – błędne rozumienie instrukcji ćwiczeń spowodowane słabą orientacją w schemacie ciała i przestrzeni, obniżona sprawność ruchowa
- nierównomierna koncentracja uwagi, wolne tempo pracy

Problemy emocjonalne w dysleksji

Stały brak sukcesu w nauce prowadzi do

- brak wiary we własne możliwości
- poczucie małej wartości
- napięcie i lęk towarzyszący uczniowi w sytuacjach zadaniowych
- spadek motywacji do nauki
- pogorszenie efektów pracy
- zaburzenia nerwicowe i trudności wychowawcze (lęk, niepokój, napięcie, objawy somatyczne itp.)

Głównymi celami działań terapeutycznych wobec dzieci dyslektycznych (oprócz ćwiczeń reedukacyjnych) jest:

- rozbudzenie zainteresowań i wyrobienie właściwej motywacji do nauki
- zapobieganie powstawaniu wtórnych zaburzeń emocjonalnych

Zalecenia w dysleksji

- wskazane jest współdziałanie szkoły i rodzica, pozytywne nastawienie do kłopotów dziecka
- unikanie nieprzyjemnych sytuacji związanych z trudnościami w czytaniu i pisaniu (np. nie narażanie na śmiechy kolegów, rodzeństwa poprzez głośne czytanie, publiczne krytykowanie pisma, błędów itp. i porównywanie z dziećmi dobrze czytającymi i piszącymi)
- dostrzeganie najmniejszej poprawy, minimalnego postępu w umiejętnościach, pochwałą podkreślanie innych mocnych stron dziecka (np. rysowanie, śpiewanie, robienie porządków itp.)
- ocenianie, pozytywne wzmacnianie wysiłku włożonego w wykonanie zadania, a nie tylko efektu, wyniku pracy
- stwarzanie takich sytuacji, w których dziecko mogłoby się sprawdzić, osiągnąć sukces (np. chociażby wcześniejsze przygotowanie czytania w domu)
- zapewnianie warunków życzliwego zrozumienia, akceptacji problemów dziecka, w których mógłby spontanicznie się wypowiadać, okazywać przeżywane emocje

Jak postępować z dzieckiem dyslektycznym

- Zamiast krytykować, udzielać rad (np. dotyczących problemów szkolnych):
 - określ uczucia dziecka
 - potwierdź jego uczucia słowem
 - daj dziecku w fantazji to, czego nie może mieć naprawdę
 - zaakceptuj uczucia dziecka, nawet jeśli nie możesz zaakceptować niewłaściwego zachowania

- Rozwiązując wspólnie z dzieckiem problem:
 - wysłuchaj, co dziecko czuje i czego potrzebuje
 - streść punkt widzenia dziecka
 - wyraż swoje uczucia i potrzeby
 - zachęć dziecko do wspólnej "burzy mózgów"
 - zapisz wszystkie pomysły, nie oceniając ich
 - wspólnie zdecydujcie, które pomysły wam się nie podobają, a które są dobre i jak wprowadzić je w życie

- Uwalniając dziecko od narzuconej roli (np. złego, leniwego ucznia itp.):
 - poszukaj sposobności zaprezentowania dziecku innego obrazu jego osoby
 - stwórz taką sytuację, w której dziecko może zobaczyć siebie w innym świetle
 - pozwól dziecku usłyszeć, jak mówisz o nim coś pozytywnego
 - przypomnij dziecku ważne dla niego osiągnięcie
 - powiedz, jakie są twoje odczucia i/lub oczekiwania

Czy z dysleksji można się wyleczyć?

- niewielkie nasilenie deficytów, wczesne wykryte daje szansę wyleczenia po okresie około 3-4 lat terapii, zajęcia powinny rozpocząć się w zerówce
- najczęściej **dysleksja jest problemem całego życia**, w kolejnych latach zmieniają się symptomy. Pozostają sporadyczne błędy ortograficzne, przestawianie cyfr, nieprawidłowe wstawianie przecinka, przekręcanie wyrazów. Osoby z dysleksją zapominają dat spotkań, czasem nadal źle czytają i bardzo się tego wstydzą, mają wątpliwości co do ortografii

- Dziękuję za uwagę
- Małgorzata Żdan